УДК 373.3.016:[008:316.77]:37.015.311:37.091.313-024.63
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.107.06

Макаренко Л. Л., Романчук А. І.

ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті представлено теоретичне й методичне обґрунтування формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивної взаємодії в умовах сучасної початкової освіти, що передбачає активну участь учня в процесі навчання, залучення його до створення змісту комунікації, вирішення навчальних завдань у співпраці та рефлексії власного досвіду. Значення комунікативної культури для особистості молодшого школяра у контексті Концепції Нової української школи проявляється в тому, що вона забезпечує здатність учня до партнерства, співпраці, ненасильницького спілкування, критичного й креативного мислення, уміння презентувати власні ідеї та сприймати інші позиції. Усе це є невід’ємною частиною компетентнісної моделі освіти, де учень розглядається як активний суб’єкт навчального процесу.

Визначено, що комунікативна культура є багатовимірним особистісним утворенням, яке інтегрує мовленнєві вміння, соціально-комунікативні навички, емоційно-ціннісні орієнтації та поведінкові моделі, що регулюють якість взаємодії дитини з ровесниками й дорослими. Розкрито педагогічні умови, що забезпечують ефективне формування комунікативної культури: створення безпечного й психологічно комфортного середовища; стимулювання внутрішньої мотивації до спілкування; організація різнорівневих форм інтерактивної діяльності; фасилітативна й модеративна позиція вчителя; урахування індивідуально-психологічних потреб учнів.

Показано, що інтерактивні методи мають комплексний вплив на мовленнєву, емоційну та соціально-поведінкову сфери, забезпечуючи системний розвиток компонентів комунікативної культури учнів початкової школи.

Доведено, що інтерактивна взаємодія є ефективною педагогічною стратегією, здатною забезпечити комплексне формування комунікативної культури молодших школярів та може бути використана у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: *комунікативна культура, інтерактивна взаємодія, учні початкової школи, інтерактивні технології, кооперативне навчання.*

Сучасний освітній простір початкової школи дедалі більше орієнтується на розвиток комунікативної культури молодших школярів як ключової передумови їхньої успішності, соціалізації та здатності до ефективної взаємодії в різних навчальних і життєвих ситуаціях. Комунікативна культура в цьому віці не зводиться лише до мовленнєвих умінь; вона охоплює сформованість діалогічної й монологічної компетентності, уміння слухати й чути співрозмовника, здатність до конструктивної взаємодії, розвиток емпатії, креативного висловлення власної думки та усвідомленого використання мовних засобів. У контексті Нової української школи, де акцент зміщується на формування соціально-комунікативної компетентності, критичного мислення, партнерської взаємодії та педагогіки співробітництва, проблема розвитку комунікативної культури набуває особливої ваги, оскільки саме вона забезпечує успішне опанування освітніх компетентностей і є фундаментом для побудови демократичних відносин у класі.

Одним із найбільш дієвих засобів формування комунікативної культури є інтерактивна взаємодія, яка передбачає активну участь учня в процесі навчання, залучення його до створення змісту комунікації, вирішення навчальних завдань у співпраці та рефлексії власного досвіду. Дослідження сучасних українських та зарубіжних авторів засвідчують, що інтерактивні методи – інструменти мультимедіа [9], сторітелінг [1], ігрові технології [5; 10], смисловий аналіз текстів [13], міжпредметні й медіаосвітні підходи [11; 12] – створюють умови, в яких комунікація перестає бути формальною й перетворюється на активну взаємодію, діалог, співтворчість. Інтерактивні форми, засновані на спільному вирішенні проблемних ситуацій, рольових іграх, моделюванні соціальних взаємодій, надають можливість сформувати в молодших школярів уміння висловлюватися логічно та емоційно виважено, аргументувати власну позицію, домовлятися, працювати в команді, регулювати поведінку у спілкуванні, що є ключовими характеристиками комунікативної культури.

Водночас результати сучасних педагогічних досліджень засвідчують, що, попри наявність широкого спектра методик і технологій, проблема залишається недостатньо системно вирішеною. Спостерігається розрив між теоретичними напрацюваннями в галузі комунікативної компетентності та практикою її формування в початковій школі. Часто інтерактивні методи застосовуються епізодично, без методичної цілісності, без урахування психолого-комунікативних особливостей молодших школярів і чіткої орієнтації на розвиток саме комунікативної культури. Це зумовлює потребу в науковому обґрунтуванні методики, яка вибудовує логіку інтерактивної взаємодії як інструмента формування комунікативної культури, визначає педагогічні умови, змістове наповнення, форми та прийоми роботи, а також критерії оцінювання результативності.

Отже, проблема формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивної взаємодії є актуальною як у теоретичному, так і в практичному вимірі. Вона потребує поглибленого аналізу змістових, психологічних і методичних засад організації інтерактивного освітнього середовища, що дає змогу перетворити навчальний процес на простір партнерської комунікації, творчої взаємодії та розвитку соціально значущих якостей особистості.

Метою статті є виявлення та наукове обґрунтування педагогічних умов формування комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивної взаємодії.

Аналіз українських і зарубіжних досліджень і публікацій – Джон Дьюї, В. Бондар, О. Матвієнко, Л. Макаренко, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєва, Террі Андерсон, О. Шапран та ін., свідчить про те, що проблема розвитку комунікативної сфери молодших школярів стала одним із наскрізних векторів сучасної початкової освіти, однак акценти вчених здебільшого зосереджені на формуванні комунікативної компетентності, тоді як феномен комунікативної культури розкривається фрагментарно. У низці праць українських дослідників комунікативну компетентність розглянуто як інтегрований результат оволодіння мовними знаннями, мовленнєвими вміннями та соціально-комунікативним досвідом молодших школярів. Зокрема, Л. Попович [8] окреслює базові компоненти комунікативної компетентності, акцентуючи на необхідності системної роботи над розвитком діалогічного та монологічного мовлення, умінням аргументувати власну позицію й дотримуватися норм мовленнєвого етикету в умовах початкового навчання, однак питання ціннісно-смислових орієнтирів комунікативної поведінки як складника саме комунікативної культури залишається переважно поза фокусом аналізу. У методичному посібнику К. Пономарьової [7] сформульовано цілісний підхід до формування комунікативної компетентності на уроках української мови, деталізовано систему вправ, мовленнєвих ситуацій, роботу з текстом, проте інтерактивний потенціал запропонованих методичних рішень в аспекті моделювання партнерської взаємодії в учнівському колективі окреслено лише частково.

Новий вимір досліджуваної проблеми пов'язаний із впровадженням Концепції Нової української школи, у межах якої комунікація розглядається як ключова наскрізна компетентність. У праці Т. Костенко та К. Довгополої [4] увагу зосереджено на формуванні навичок конструктивного спілкування в молодших школярів через створення безпечного, доброзичливого освітнього середовища, налагодження діалогу «учитель – учень – батьки», використання групових та парних форм роботи. Автори підкреслюють необхідність розвитку у дітей умінь домовлятися, вирішувати конфлікти, дотримуватися правил комунікативної етики, що значною мірою корелює з поняттям комунікативної культури. Водночас у цих дослідженнях інтерактивна взаємодія здебільшого описується як загальний принцип організації навчання, без розгорнутого опису спеціально сконструйованої методики, зорієнтованої на поетапне формування саме комунікативної культури в учнів.

Окрему групу становлять праці, присвячені використанню конкретних інтерактивних технологій для розвитку комунікативних умінь молодших школярів. У статті Ю. Деркач та М. Чміль [1] сторітелінг розглянуто як дієвий засіб розвитку комунікативної компетентності: показано, що конструювання та програвання історій сприяє розвитку мовлення, емоційного інтелекту, уяви, здатності до емпатійного слухання та висловлення власних переживань. Доведено, що сюжетно-рольова організація навчальних ситуацій створює передумови для формування елементів комунікативної культури – поваги до співрозмовника, готовності дослухатися до іншої думки, відповідальності за спільний результат. Подібну логіку простежуємо в роботі І. Білоус [10] та співавторів, де ігрові технології описано як інструмент розвитку комунікативної компетентності в учнів початкової школи в контексті особистісно орієнтованої взаємодії. На основі емпіричних даних автори демонструють, що систематичне використання командних ігор, кооперативних завдань, рольових ситуацій підвищує готовність дітей до діалогу, співпраці, підтримки однолітків. Однак в обох випадках залишаються недостатньо з'ясованими критерії й показники саме комунікативної культури як більш широкого утворення, що інтегрує не лише вміння, а й ціннісні орієнтації, ставлення, моделі поведінки.

Важливим напрямом є дослідження, в яких інтерактивна взаємодія розглядається крізь призму змісту окремих освітніх галузей. У роботі Т. Дуки та О. Рябошапки [2] проаналізовано шляхи формування комунікативної компетентності на уроках мовно-літературної галузі, акцентовано на значенні дискусій, групового аналізу текстів, колективного обговорення морально-етичних проблем, що постають у художніх творах. Стаття Н. Третяк, О. Мартіни та М. Гордійчук [13] демонструє потенціал смислового сприйняття тексту як основи для розвитку комунікативних умінь: учні залучаються до інтерпретації авторських позицій, висловлення власних суджень, співвіднесення прочитаного з особистим досвідом. Дослідження І. Олійник [6], зосереджене на мовленнєвій діяльності, підкреслює, що саме активізація різновидів усного й писемного мовлення в інтерактивних формах (діалоги, мінідебати, творчі висловлювання) створює умови для системного розвитку комунікативної компетентності. Водночас у цих працях інтерактивна взаємодія здебільшого подається як методичний прийом, а не як цілісно спроектована модель формування комунікативної культури в класному колективі.

Сучасні дослідження фіксують і розширення інструментарію інтерактивних технологій за рахунок мультимедіа засобів та цифрових технологій. Н. Богданець-Білоскаленко та О. Фідкевич [9] обґрунтовують потенціал ресурсів мультимедіа у процесі формування комунікативної компетентності на уроках української мови: використання відеофрагментів, інтерактивних презентацій, онлайн-опитувань, візуальних історій сприяє активізації участі учнів у спільному обговоренні, стимулює їх до висловлення позиції, розвиває уміння працювати з різними каналами інформації. Дослідження О. Муковіз і Л. Красюк [12] фокусує увагу на педагогічних умовах розвитку комунікативної компетентності на уроках інформатики, де інтерактивність реалізується через групову роботу за комп'ютером, створення спільних цифрових продуктів, взаємонавчання. Водночас у цих роботах цифрова інтерактивність розглядається переважно в площині організації спільної діяльності, тоді як її вплив на становлення культурних норм спілкування, цифрового етикету, відповідальної комунікації окреслено лише побіжно.

Окремий сегмент досліджень стосується підготовки вчителя до реалізації інтерактивної взаємодії як умови формування комунікативної сфери учнів. О. Ішутіна [11] аналізує інтеграцію медіаграмотності у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи, відзначаючи необхідність формування в них умінь критично працювати з інформацією, організовувати діалог з учнями на основі аналізу медіатекстів, моделювати ситуації відповідальної комунікації в цифровому середовищі. У статті М. Євдокимова [3] здійснено цілісний огляд психолого-педагогічного дискурсу щодо формування комунікативної компетентності молодших школярів: узагальнено підходи до структурування цього феномену, класифіковано педагогічні умови, окреслено тенденції до посилення ролі інтерактивного та компетентнісного підходів. Водночас автор справедливо підкреслює, що, попри інтенсивний розвиток теорії, технологія формування комунікативної культури в реальному освітньому процесі все ще характеризується фрагментарністю, ситуативністю та недостатньою опорою на емпірично верифіковані моделі.

Таким чином, аналіз наукових джерел дає можливість констатувати: по-перше, наявність вагомого теоретико-методичного підґрунтя з проблеми комунікативної культури молодших школярів, яке відображає змістові, психологічні, мовленнєві та організаційні аспекти її розвитку; по-друге, зростання інтересу до інтерактивних технологій як ключового ресурсу формування комунікативної сфери дитини; по-третє, збереження наукової й практичної «ніші», пов’язаної з розробленням цілісної методики формування саме комунікативної культури молодших школярів засобами інтерактивної взаємодії, що інтегрувала б змістові, технологічні й ціннісно-смислові компоненти й була підтверджена результатами педагогічного експерименту. Саме заповненню цієї прогалини й присвячене це дослідження.

Комунікативна культура молодших школярів розглядається в сучасній педагогічній науці як багатовимірне особистісне утворення, яке охоплює не лише володіння мовленнєвими вміннями, а й сформованість ціннісних орієнтацій, соціально прийнятних моделей поведінки та здатність вибудовувати взаємини на засадах поваги, співпраці й відповідальності. На відміну від комунікативної компетентності, що традиційно описується як сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного спілкування, комунікативна культура характеризується включенням емоційно-ціннісних і поведінкових аспектів, які визначають стиль і якість взаємодії дитини з оточенням. У молодшому шкільному віці ця різниця проявляється особливо виразно: учень може володіти певними мовними засобами, але рівень культури спілкування виявляється у вмінні слухати, дотримуватися правил мовленнєвого етикету, регулювати емоції, проявляти емпатію та готовність до кооперації.

Особливості становлення комунікативної культури в початковій школі пояснюються віковими характеристиками дітей 6–10 років. Саме в цей період посилюється потреба у спілкуванні з ровесниками, формується здатність усвідомлювати власні емоції та мотиви поведінки, з’являється готовність брати участь у спільних видах діяльності. Дитина прагне визнання, підтримки, схвалення, і тому моделі взаємодії, які вона засвоює в школі, стають основою її подальшого соціального розвитку. Значення комунікативної культури для особистості молодшого школяра у контексті Концепції Нової української школи проявляється в тому, що вона забезпечує здатність учня до партнерства, співпраці, ненасильницького спілкування, критичного й креативного мислення, уміння презентувати власні ідеї та сприймати інші позиції. Усе це є невід’ємною частиною компетентнісної моделі освіти, де учень розглядається як активний суб’єкт навчального процесу.

У такому контексті особливу увагу привертає інтерактивна взаємодія, що розглядається як потужний педагогічний ресурс розвитку комунікативної культури. У науковому дискурсі інтерактивність тлумачиться як організація освітнього середовища, в якому учні перебувають у постійній комунікації з учителем та одне з одним, створюючи спільний зміст діяльності. Це не просто чергування реплік чи колективне виконання завдань, а процес, який ґрунтується на взаємодії, обміні смислами, спільному вирішенні проблем і переживанні досвіду партнерства. Психолого-педагогічні механізми інтерактивної взаємодії передбачають наслідування, співробітництво, рольове моделювання, емоційне залучення, рефлексію та усвідомлення власної комунікативної поведінки. Усі ці механізми діють комплексно, забезпечуючи розвиток мовленнєвої, соціальної та емоційної сфер дитини.

Інтерактивність тісно пов’язана з принципами діалогічності, суб’єктності та співпраці, які визначають сучасну педагогіку початкової школи. Діалогічність забезпечує рівність позицій у процесі спілкування та створює умови для вільного висловлення думок. Суб’єктність дає дитині можливість усвідомити власну участь у процесі взаємодії як значущу, таку, що впливає на результат. Співпраця формує готовність брати відповідальність за спільну справу, домовлятися, шукати компроміс, уважно ставитися до потреб інших. Усе це відкриває широкі можливості для конструювання ситуацій, у яких комунікативні дії дитини стають природними, життєвими, емоційно наповненими.

Потенціал інтерактивного середовища у початковій школі полягає в тому, що воно надає можливість організувати навчання через живу взаємодію – гру, діалог, обговорення, колективне вирішення завдань, роботу в парах і групах, використання мультимедійних і текстових ресурсів. Саме в таких умовах у молодших школярів активізуються мовленнєві ініціативи, формується довіра, з’являються можливості для прояву емпатії та саморегуляції, а комунікація набуває природного характеру. Інтерактивні форми стимулюють учнів до того, щоб брати участь не лише у передачі інформації, а й у створенні її змісту, що сприяє поступовому становленню комунікативної культури як невід’ємної частини їхнього особистісного розвитку.

Розгортання теоретичних положень щодо сутності комунікативної культури та інтерактивної взаємодії створює необхідне підґрунтя для окреслення таких педагогічних умов, які забезпечують цілеспрямоване й ефективне формування цього феномену у молодших школярів. Саме вони визначають характер освітнього середовища, динаміку комунікативних процесів у класі, рівень залученості дітей та можливості для їхнього мовленнєвого, емоційного і соціального розвитку, оскільки без них навіть найефективніші інтерактивні технології не дають очікуваного результату, а потребують обов'язкової опори на сприятливий психолого-педагогічний контекст, де дитина відчуває себе захищеною та здатною до активної взаємодії.

Провідною педагогічною умовою виступає створення безпечного й психологічно комфортного середовища, де дитина може вільно висловлювати свої думки, не боячись помилки, осуду чи невдачі. Роль такого середовища особливо значуща у молодшому шкільному віці, коли самооцінка дитини є нестійкою, а потреба у схваленні – вкрай високою. Атмосфера доброзичливості, прийняття та підтримки сприяє активізації мовленнєвої ініціативи та знижує рівень тривожності під час участі в діалозі. У межах інтерактивної взаємодії безпечне середовище стає простором, де дитина має можливість пробувати нові ролі, моделювати ситуації спілкування, експериментувати з різними способами вираження думок та емоцій.

Другою умовою є забезпечення внутрішньої мотивації учнів до активної участі у спілкуванні. Мотиваційне поле формується через використання змістовних, емоційно привабливих завдань, ігрових ситуацій, проблемних діалогів, діяльнісних форм навчання, які пробуджують інтерес і потребу дитини в комунікації. Мотивація є рушійною силою комунікативної активності, тому створення мотиваційно насичених ситуацій сприяє переходу від формального виконання завдань до усвідомленої, ініціативної взаємодії, у межах якої виявляються такі риси комунікативної культури, як самостійність, відповідальність та інтерес до позицій інших учасників навчання.

Третім суттєвим чинником є організація різнорівневої інтерактивної діяльності. Парні, групові та колективні форми роботи забезпечують моделювання різних комунікативних ролей, дають учневі можливість перебувати в гнучких ситуаціях взаємодії – від діалогу «один на один» до участі в обговоренні в широкому колі. Саме різнорівнева організація створює можливості для розвитку вміння домовлятися, узгоджувати позиції, працювати над спільним результатом, а також для вироблення навичок взаємодопомоги, лідерства й відповідальної участі.

Четвертою педагогічною умовою стає роль учителя, який у процесі інтерактивної діяльності є не так носієм готової інформації, як фасилітатором комунікації, модератором діалогу, медіатором у вирішенні суперечностей. Учитель організовує, підтримує та спрямовує взаємодію, моделює ситуації, які активізують комунікативні дії дітей, забезпечує зворотний зв'язок та рефлексію. Таке розуміння ролі педагога відповідає сучасній парадигмі освіти, в якій учень стає активним учасником навчального процесу, а вчитель – створювачем умов для його діалогу з іншими.

Важливо враховувати й *індивідуально-психологічні особливості* учнів, серед яких можуть бути мовленнєві труднощі, соціальна сором'язливість, емоційна чутливість або, навпаки, імпульсивність і надмірна активність. Індивідуальний підхід дає змогу створювати диференційовані ситуації взаємодії, що відповідають можливостям кожної дитини та сприяють формуванню її впевненості у власних комунікативних силах. Урахування цих особливостей запобігає виникненню бар'єрів у спілкуванні та підтримує позитивну динаміку розвитку комунікативної культури.

На основі визначених педагогічних умов вибудовується змістове наповнення формування комунікативної культури молодших школярів, що охоплює широкий спектр інтерактивних технологій. Інструменти мультимедіа забезпечують візуальну й аудіальну підтримку комунікації, активізують емоційне сприйняття та роблять діалог більш динамічним. Сюжетно-рольові й ділові ігри моделюють соціальні ситуації, розвивають уміння домовлятися, аргументувати, враховувати позицію партнера. Сторітелінг і створення власних історій формують здатність до емоційного вираження, логічного структурування думок, розвитку уяви та емпатії. Проєктно-групові практики стимулюють обмін інформацією, відповідальність, командну взаємодію та вироблення спільних рішень. Робота з текстами на основі смислового аналізу сприяє формуванню критичного мислення, умінню інтерпретувати й обговорювати зміст прочитаного. Кооперативні методи – «Акваріум», «Коло ідей», «Мікрофон», «Ротаційні трійки» – забезпечують структурування групової роботи та активну участь кожного учня, формуючи навички рівноправного діалогу, поваги до висловленої думки, відповідальної взаємодії.

Кожна з цих технологій має комплексний вплив на розвиток мовленнєвої, соціально-комунікативної та емоційно-ціннісної сфер, створюючи умови для природного формування комунікативної культури в умовах початкової школи й забезпечуючи поступове розширення комунікативного досвіду дитини.

Варто підкреслити, що формування комунікативної культури молодших школярів є складним і багатовимірним процесом, у якому поєднуються теоретичні засади розвитку особистості, психолого-педагогічні механізми соціальної взаємодії та практичні інструменти організації навчання, які надають можливість цілісно розглядати розвиток культури спілкування як інтегративне утворення, що забезпечує природне залучення учнів у комунікативні ситуації, активізує їхню пізнавальну та соціальну активність, створює простір для самовираження й співпраці в безпечному середовищі, підтримку внутрішньої мотивації, організацію різнорівневих форм взаємодії, фасилітативну роль учителя та урахування індивідуальних особливостей – все це є

фундаментом для ефективного формування комунікативної культури та забезпечення необхідних передумов для переходу від теоретичного розуміння проблеми до її практичного вирішення.

Висновки. Отже, інтерактивна взаємодія є не лише методичним засобом, а й педагогічною стратегією, що забезпечує розвиток комунікативної культури молодших школярів у її цілісності – як здатності до ефективного, етичного, емоційно зваженого та соціально відповідального спілкування.

Перспективами для подальших наукових розвідок є експериментальна перевірка ефективності різних інтерактивних технологій, уточнення діагностичного інструментарію та розроблення моделей професійної підготовки вчителів до формування комунікативної культури в умовах Нової української школи.

Використана література:

1. Деркач Ю., Чміль М. Storytelling як засіб розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 67–73. DOI : https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-16
2. Дука Т. М., Рябошапка О. В. Шляхи формування комунікативної компетентності молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Т. 2, № 4. С. 214–221. DOI: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.30
3. Євдокимов М. Аналіз проблеми формування комунікативної компетентності у молодших школярів у сучасному психолого-педагогічному дискурсі. *Освітньо-науковий простір*. 2025. Т. 2, № 8 (1). С. 18–29. DOI: https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8(1)/2.2025.02
4. Макаренко Л. Л. Інтерактивні технології як засіб розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи* : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 106.
5. Матвієнко О., Євдокимов М. Ігрові технології як інструмент розвитку комунікативної культури молодших школярів. *Освітньо-науковий простір.* 2024. Т. 2, № 7 (2). С. 70–80. DOI: https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/2.2024.21
6. Олійник І. Мовленнєва діяльність як основа формування комунікативної компетентності молодших школярів. *New pedagogical thought*. 2023. Т. 114, № 2. С. 116–120. DOI: https://doi.org/10.37026/2520-6427-2023-114-2-116-120
7. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
8. Попович Л. Формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 52–54.
9. Bogdanets-Biloskalenko N., Fidkevych O. Use of multimedia in the process of formation of communicative competence in ukrainian language lessons in primary schools. *Ukrainian Educational Journal*. 2024. No. 2. P. 188–197. DOI: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-188-197
10. Game-Based technologies as a tool for developing communicative competence in primary school students within a student-centered educational context / I. Bilous et al. *Journal of Education Culture and Society*. 2025. Vol. 16, no. 2. P. 585–603. DOI: https://doi.org/10.15503/jecs2025.3.585.606
11. Ishutina O. Implementation of media literacy into professional training of future primary school teachers. *Continuing Professional Education : Theory and Practice.* 2020. № 1. P. 77–83.
12. Mukoviz O., Krasyuk L. Pedagogical conditions for the formation of communicative competence in younger school students in computer science lessons. *Psychological and Pedagogical Problems of Modern School*. 2024. № 1 (11). С. 6–15. DOI: https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(11).2024.304897
13. Tretiak N., Martina O., Hordiichuk M. Formation of the communicative competence of junior schoolchildren on the basis of semantic perception of a text. *Pedagogical education: theory and practice*. 2022. № 32. С. 176–187. DOI : https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-176-187

References:

1. Derkach, Yu., & Chmil, M. (2022). Storytelling yak zasib rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv pochatkovoi shkoly [Storytelling as a tool for developing communicative competence of primary school students]. *Molodyi vchenyi*, 9 (109), 67–73. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-16 [in Ukrainian].
2. Duka, T. M., & Riaboshapka, O. V. (2022). Shliakhy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv na urokakh movno-literaturnoi osvitnoi haluzi [Ways of forming communicative competence of primary school pupils in language and literature lessons]. *Akademichni studii. Seriia “Pedahohika”*, 2 (4), 214–221. https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.30 [in Ukrainian].
3. Yevdokymov, M. (2025). Analiz problemy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti u molodshykh shkoliariv u suchasnomu psykholoho-pedahohichnomu dyskursi [Analysis of the problem of forming communicative competence of primary school pupils in the modern psychological and pedagogical discourse]. *Osvitno-naukovyi prostir*, 2 (8(1)), 18–29. https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.8(1)/2.2025.02 [in Ukrainian].
4. Makarenko L. L. (2025). Interaktyvni tekhnolohii yak zasib rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly [Interactive technologies as a means of developing communicative competence of future primary school teachers]. *Naukovyi Chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy.* Zbirnyk naukovykh prats / M-vo osvity i nauky Ukrainy, Ukr. derzh. un-t imeni Mykhaila Drahomanova. Vydavnychyi dim «Helvetyka». Vyp. 106 [in Ukrainian].
5. Matviienko, O., & Yevdokymov, M. (2024). Ihrovi tekhnolohii yak instrument rozvytku komunikatyvnoi kultury molodshykh shkoliariv [Game technologies as a tool for developing communicicative culture of primary school pupils]. *Osvitno-naukovyi prostir*, 2 (7(2)), 70–80. https://doi.org/10.31392/onp.2786-6890.7(2)/2.2024.21 [in Ukrainian].
6. Oliinyk, I. (2023). Movlennieva diialnist yak osnova formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [Speech activity as the basis for forming communicative competence of primary school pupils]. *New Pedagogical Thought*, 114 (2), 116–120. https://doi.org/10.37026/2520-6427-2023-114-2-116-120 [in Ukrainian].

7. Ponomarova, K. I. (2020). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv u protsesi navchannia ukrainskoi movy [Formation of communicative competence of primary school pupils in Ukrainian language instruction]. Kyiv : KONVI PRINT. [in Ukrainian].
8. Popovych, L. (2015). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [Formation of communicative competence of primary school pupils]. *Pochatkova shkola*, (1), 52–54. [in Ukrainian].
9. Bogdanets-Biloskalenko, N., & Fidkevych, O. (2024). Use of multimedia in the process of formation of communicative competence in Ukrainian language lessons in primary schools. *Ukrainian Educational Journal*, (2), 188–197. https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-188-197 [in English].
10. Bilous, I., et al. (2025). Game-based technologies as a tool for developing communicative competence in primary school students within a student-centered educational context. *Journal of Education Culture and Society*, 16 (2), 585–603. https://doi.org/10.15503/jecs2025.3.585.606 [in English].
11. Ishutina, O. (2020). Implementation of media literacy into professional training of future primary school teachers. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (1), 77–83 [in Ukrainian].
12. Mukoviz, O., & Krasyuk, L. (2024). Pedagogical conditions for the formation of communicative competence in younger school students in computer science lessons. *Psychological and Pedagogical Problems of Modern School*, 1 (11), 6–15. https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(11).2024.304897 [in English].
13. Tretiak, N., Martina, O., & Hordiichuk, M. (2022). Formation of the communicative competence of junior schoolchildren on the basis of semantic perception of a text. *Pedagogical Education: Theory and Practice*, (32), 176–187. https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-176-187 [in Ukrainian].

L. Makarenko, A. Romanchuk. Content Characteristics of the Formation of Communicative Culture of Junior Schoolchildren by Means of Interactive Interaction

The article presents a theoretical and methodological justification for the formation of the communicative culture of younger schoolchildren by means of interactive interaction in the conditions of modern primary education, which involves the active participation of the student in the learning process, involving him in creating the content of communication, solving educational tasks in cooperation and reflecting on his own experience. The importance of communicative culture for the personality of a younger schoolchild in the context of the Concept of the New Ukrainian School is manifested in the fact that it provides the student's ability to partnership, cooperation, non-violent communication, critical and creative thinking, the ability to present his own ideas and perceive other positions. All this is an integral part of the competency model of education, where the student is considered as an active subject of the educational process.

It is determined that communicative culture is a multidimensional personal formation that integrates speech skills, social and communicative skills, emotional and value orientations and behavioral models that regulate the quality of a child's interaction with peers and adults. The pedagogical conditions that ensure the effective formation of communicative culture are revealed: the creation of a safe and psychologically comfortable environment; stimulation of internal motivation for communication; organization of multi-level forms of interactive activity; facilitative and moderating position of the teacher; consideration of individual psychological needs of students.

It is shown that interactive methods have a complex impact on the speech, emotional and socio-behavioral spheres, ensuring the systematic development of the components of the communicative culture of primary school students. It is proven that interactive interaction is an effective pedagogical strategy that can ensure the complex formation of the communicative culture of younger schoolchildren and can be used in the professional training of future primary school teachers.

Key words: *communicative culture, interactive interaction, elementary school students, interactive technologies, cooperative learning.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 27.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025
Дата публікації: 26.12.2025